מקץ

א. אין היינטיקער סדרה ווערט דערציילט ווי יוסף האָט צוזאַמענגעקליבן דעם „אוכל" אין די שבע שני השבע, און דער פסוק[1] זאָגט: „ויתן אוכל בערים אוכל שדה העיר אשר סביבותי' נתן בתוכה".

וואָס זיינען מחדש די ווערטער „אוכל שדה העיר אשר סביבותי' נתן בתוכה" אויף דעם „ויתן אוכל בערים"[2]? פון „ויתן אוכל בערים" איז פאַרשטאַנדיג אַז ער האָט די תבואה פון די פעלדער אַרום די שטעט אַריינגעגעבן אין די נאָענטסטע שטעט — פאַרוואָס זאָל מען זיך מטריח זיין צו ברענגען די תבואה אין אַן אַנדער ווייטערער שטאָט[3]?!

אפילו אויב מען זאָל זאָגן אַז מ'וואָלט עס אַליין ניט פאַרשטאַנען — איז נאָך אַלץ ניט גלאַטיק[4]: למאי נפק"מ דאָס צו דערציילן?

אין מדרש[5] שטייט אויף דעם: „נתן מה שבתחום טברי' בטברי'[6] ומה שבתחום ציפורי בציפורי מפני שכל ארץ וארץ מעמדת פירותי'. ר' נחמי' אמר נתן בהם עפר וקטמיות[7] דברים שהן מעמידין פירות".

דאָס הייסט: לויט ביידע דיעות[8] קומען די ווערטער „אוכל שדה — נתן גו'" צו דערציילן ווי יוסף האָט באַוואָרנט אַז די תבואה זאָל זיך האַלטן און ניט פאַרפוילט ווערן. דער חילוק ביניהם איז: לויט דער ערשטער דיעה האָט ער דאָס באַוואָרנט דורך לייגן די תבואה בסמיכות צו דער שדה וואו עס האָט געוואַקסן — „מפני שכל ארץ וארץ מעמדת פירותי'" („מעמדת" דאָ — מיינט מקיימת[9]); און לויטן צווייטן מ"ד האָט ער דאָס באַוואָרנט דורך „נתן בהם עפר וקטמיות (וואָס זיינען) דברים שהן מעמידין פירות".

[און ווי מפרשים[10] זיינען מבאר, אַז ר' נחמי' לערנט דאָס אָפּ פון די ווערטער „שדה . . נתן" — אַז „נתן" אויף (עפּעס) פון דעם „שדה . . אשר סביבותי'" (ד. ה. עפר וקטמיות)].

1) פרשתנו מא, מח.

2) ראה גם דבק טוב לפרש"י כאן.

3) באר מים חיים (לאחי המהר"ל) לפרש"י. וראה גם מלאכת הקודש (לפרש"י) כאן.

4) יפה תואר (השלם) לב"ר שבהערה הבאה (הובא גם בנזר הקודש השלם שם). מלאכת הקודש לפרש"י כאן.

5) ב"ר פ"צ, ה.

6) להעיר אשר טבריי וצפורי — הפכים (ראה גם מת"כ לב"ר שם): טבריי עמוקה ביותר וציפורי בהר ובראשו (שבת קיח, ב וברש"י שם. פס"ר פ"ח). — וראה ביכורים פ"א מ"ג, יו"ד.

7) ראה רש"י, מתנות כהונה ויפ"ת (השלם) לב"ר שם. רד"ל שם.

8) כ"ה להמפרשים שנסמנו לקמן הערה 10. וראה לקמן סעיף ב. — וביפ"ת (השלם) מפרש (במדרש) דמ"ש ר"נ „נתן בהם עפר כו'" אינו פירוש הכתוב כ"א רק עצת יוסף לקיים התבואה, אבל פי' הכתוב „אוכל שדה העיר גו'" הוא — שגם „אוכל שדה כל עיר שסביבות ארץ מצרים נתן בתוך ארץ מצרים".

9) מת"כ שם. וראה רד"ל שם שמציין לקה"ר עה"פ (א, ד) והארץ לעולם עומדת (ומת"כ שם).

10) פי' מהרז"ו לב"ר שם. וראה גם נחלת יעקב לפרש"י כאן. — ובעוד מפרשים (נזר הקודש (השלם) ורד"ל לב"ר שם. משכיל לדוד ומלאכת הקודש לפרש"י כאן) שנלמד מהתיבות „אשר סביבותי'" (ע"ש).

ב. רש״י בפירושו על התורה* שטעלט זיך אויף די ווערטער „אוכל שדה העיר אשר סביבותי׳ נתן בתוכה״ און איז מפרש: „שכל ארץ וארץ מעמדת פירותי׳ ונותנין בתבואה מעפר המקום ומעמיד את התבואה מלירקב״.

בפשטות — קומט רש״י באַווארענען שאלה הנ״ל „למאי נפק״מ״ 1) האָט מען עס געטאָן — און 2) אויב כנ״ל פאַר־שפּאָרן טרחא — צוליב וואָס דער־ציילט דאָס תורה —

אָבער רש״י זאָגט ביידע ענינים בהמשך אחד (מיט אַ וא״ו החיבור — „שכל ארץ כו׳ ונותנין כו׳״ און זאָגט ניט „ד״א״ וכיו״ב) איז מובן, אַז לויט רש״י מיינט דער פסוק ביידע באַווארענישן צוזאַמען[11] — כדי צו „מעמיד״ זיין די תבואה האָט יוסף געהאַלטן די תבואה (בסביבותי׳ דוקא) בסמיכות צו דער שדה וואו זי איז געוואַקסן און ער האָט אויך אַריינגעטאָן אין דער תבואה „מעפר המקום״.

רש״י איז מצרף צוויי דיעות מחו־לקות אין איין און דעם זעלבן פירוש?!

עס זיינען פאַראַן מפרשים[12] וואָס זאָגן, אַז ר׳ נחמי׳ איז — לויט פרש״י (ניט מחולק מיטן תנא קמא, נאָר ער איז) מוסיף אויף דער ערשטער דיעה: כדי צו באַווארענען אַז די תבואה זאָל ניט פאַר־פוילט ווערן פאַדערן זיך ביידע זאַכן — אַזוי נעמט אָן רש״י בפירושו.

עס בלייבט אָבער ניט גלאַטיק: פרש״י על התורה איז דאָך פשוטו של מקרא [ובפרט בנדו״ד, וואו רש״י זאָגט ניט אויף דעם פירוש „רבותינו דרשו״ (וכיו״ב), און איז ניט מציין אַז דער פירוש איז פון בראשית רבה] — וואָס איז דער הכרח אין פשוטו של מקרא אַז יוסף האָט געטאָן צוויי זאַכן צו פאַר־היטן די תבואה פון רקבון[13]?

מפרשים זאָגן[14], אַז ביידע זאַכן זיינען מרומז אין לשון הפסוק: פון „אוכל שדה העיר . . נתן״ ווייס מען, אַז ער האָט דעם אוכל אַריינגעגעבן אין דער עיר: און פון לשון „שדה . . נתן בתוכה״ איז יש לדייק (כנ״ל) אַז מ׳האָט אויך דעם (עפר ה)שדה אַריינגעגעבן אין דער תבואה.

אָבער צ״ע צו זאָגן אַזאַ פירוש אין דרך הפשט: אין פסוק שטייט דאָך איין מאָל „נתן״. איז עס דאָך היפך פשש״מ צו טייטשן אַז דאָס מיינט[15] צוויי פאַר־שידענע נתינות אין באַזונדערע ערטער: נתינת התבואה בעיר, און נתינת העפר בתבואה[16]!

---

11) בצידה לדרך כאן „ואל תתמה איך פרש״י ב׳ פירושים דתרי תנאי ולא כתב ד״א כי זה מנהגו״ (וראה דברי דוד להט״ז כאן). וכבר תמה עליו בבאר יצחק לפרש״י כאן.

ומ״ש בדבק טוב כאן „ונסתפק בעיני הגאון איזה טעם הוא אליבא דהלכתא והביאו שניהם״ — לכאורה דוחק גדול הוא.

12) יפ״ת (השלם) לב״ר שם (הובא גם בנזה״ק שם). באר יצחק לפרש״י כאן. וראה מלאכת הקודש (באו״א קצת).

13) בבאר יצחק „ולא אמר (רש״י) כן מכח דיוק הכתוב רק מכח הידיעה״. וצע״ג לפרש כן בפרש״י עה״ת שענינו פשש״מ, כבפנים.

14) משכיל לדוד (ובמלאכת הקודש באו״א קצת) לפרש״י כאן. וראה שאר מפרשים שבהערה 10.

15) כלשון המשכיל לדוד: ונתן בתוכה דכתיב בקרא אתרווייהו קאי.

16) ובכלל צ״ע איך אפשר לפרש „נתן בתוכה״ על נתינת העפר בתבואה — והרי בפסוק נאמר „אוכל״ (ולא „תבואה״) וא״כ הול״ל „בתוכו״. וראה לקמן בפנים.

---

*) להעיר מלבוש האורה ומלאכת הקודש כאן בפי׳ „נתן בתוכה״ (בשדה). ע״ש.

לכאורה קען מען ענטפערן, אז רש״י מיינט ניט צו זאגן אז „נתן בתוכה״ מיינט א צווייטע נתינה — נתינת העפר בהתבואה, נאר דער טייטש פון „אוכל שדה״ איז: יוסף האט דעם „אוכל״ צו־זאמען מיט׳ן „שדה״ (— דעם עפר השדה) אריינגעגעבן „בתוכה״, אין דעם עיר (ובמילא ווייס מען אז ער האט אריינגעגעבן אין דער תבואה מעפר המקום).

עס בלייבט אבער ניט גלאטיק: וואס איז דער הכרח בפשוטו[17] של מקרא אז (אויך) דער אריינגעבן דעם אוכל בעיר שסביבותי׳ איז געווען צוליב מעמיד זיין די תבואה[18]?

ג. וועט מען דאס פארשטיין בהקדים כמה דיוקים אין לשון רש״י (כולל — שינויים פון לשון המדרש):

א) ביים ערשטן ענין זאגט רש״י (ווי אין מדרש) „מעמדת פירותי׳״, אבער דערנאך ביים צווייטן ענין איז רש״י מוסיף דעם ווארט „(ומעמיד..) מלירקב״. ולכאורה, איפכא מסתברא: אויב רש״י דארף קלאר מאכן דעם פירוש פון „מעמיד״ (אז דאס מיינט „מלירקב״) — האט ער געדארפט גלייך ביים ערשטן מאל זאגן דעם ביאור.

ב) אין מדרש שטייט „נתן בהם עפר וקטמיות דברים שהן מעמידין פירות״, אבער רש״י זאגט „מעפר המקום״ — ד. ה. עס איז ניט גענוג סתם עפר (אדער „קטמיות״)[19], נאר עס מוז זיין אן „עפר״ פון דעם ארט וואו די תבואה איז גע־וואקסן.

ג) רש״י הויבט אן „שכל ארץ כו׳ מעמדת פירותי׳״, אבער דערנאך איז ער משנה און זאגט „ומעמיד את התבואה״ (ניט — „הפירות״). נאך מער: אין מדרש שטייט טאקע אויך בדברי ר׳ נחמי׳ „מע־מידין פירות״.

ד. וי״ל הביאור אין דעם, אז מיט די דיוקי ושינויי לשונות מאכט רש״י קלאר זיין כוונה (וועלכע איז אנדערש מכוונת המדרש)

— און ווי גערעדט כמה פעמים[20], אז אפילו אין די ערטער וואו עס זעט אויס אז רש״י האט ניט מחדש געווען א פירוש — נאר איז בלויז מעתיק פירוש (לשון) חז״ל, איז וויבאלד אז רש״י קומט מפרש זיין די פסוקים צו א לומד לויט פשוטו של מקרא (בן חמש למקרא), דארף אויך לשון רש״י געטייטשט ווערן לויט פשטות המשמעות פון זיינע ווער־טער (ווי זיי ווערן פארשטאנען פון א בן חמש למקרא), אע״פ אז אין מדרש ווערט מיט דעם לשון געמיינט אנדערש;

ועד״ז בעניננו: אע״פ אז לשון רש״י איז ענלעך צו לשון המדרש, איז אבער רש״י׳ס כוונה ווי דער פירוש הפשוט פון זיינע ווערטער — דהיינו:

„שכל ארץ וארץ מעמדת פירותי׳״ — „מעמדת״ כפירושה הפשוט[21] (ווי לשון

---

17) ובפרט אשר בשכל פשוט אין שייכות ביניהם — כדלקמן בהערה 28.

18) ואף שנתינת האוכל בעיר הסמוכה (דוקא) היא מילתא דפשיטא ולמאי נפק״מ להודיע זה (כנ״ל בתחילת השיחה) — הרי באם נתינה זו היתה כדי להעמיד התבואה, וא״כ הוצרכו לשתי נתינות שונות להעמיד התבואה — דוחק גדול לומר שהפסוק ירמז שתיהן יחד ב„נתן״ א׳.

19) וכפשטות לשון הגמרא (שבת לא, סע״א — הובא ביפ״ת השלם ורד״ל לב״ר שם) „מערב אדם קב חומטון בכור של תבואה״.

20) ראה לקו״ש ח״כ ע׳ 156 הערה 18*. שם ע׳ 199. ועוד.

21) כי אם כוונת רש״י היא „מקיימת״ — הו״ל לפרש זה, ובמכש״כ מזה שמפרשי המדרש הוצרכו לפרש זה (ראה בהמצוין בהערה 9).

רש"י בפרשה שלפני זו[22] „להעמיד ממנו בנים"): יעדער לאַנד שטעלט אויף, מאַכט וואַקסן אירע (ספּעציעלע) פּירות. ד. ה. אַז איין לאַנד איז צוגעפּאַסט פאַרן געוואוקס פון די און די פּירות, און אַן אַנדער לאַנד — פאַר אַנדערע פּירות. ע"ד ווי מ'האָט שוין פריער געלערנט[23] אַז מצרים איז אַ לאַנד וואָס איז „מגדל פשתן",

— און נאָכמער: אין איין ארץ קען זיין פאַרשידענע ארצות, ע"ד „בארץ מצרים בארץ גושן"[24] — איז יעדערע פון זיי „מעמדת פירותי'", ווי רש"י האָט שוין געבראַכט פריער בפירושו[25].

למאי נפק"מ? — איז רש"י ממשיך: „ונותנין בתבואה מעפר המקום ומעמיד את התבואה מלירקב": וויבאַלד אַז יעדער לאַנד גיט אַרויס אירע ספּעציעלע פּירות, איז פאַרשטאַנדיק, אַז די ערד פון יעדן לאַנד האָט באַשטימטע תכונות וועלכע זיינען צוגעפּאַסט[26] צו אירע פּירות, און דערפאַר איז דער „עפר המקום (ו)מעמיד את התבואה מלירקב", אַז די תבואה ווערט פאַרהיט פון רקבון דורך אַריינגעבן אין איר „עפר" דוקא פונעם אָרט וואו זי וואַקסט.

עס איז אָבער פאַרשטאַנדיק בפשטות — אַז אויב ער האָט אַריינגעמישט מעפר המקום וועלכער איז שולל רקבון — איז קיין נפק"מ ניט אין וועלכער עיר די תבואה וועט זיין[27].

ה. עפ"ז פאַלט אָפּ בדרך ממילא די שאלה הנ"ל (סעיף ב) — וואו שטייען אין פסוק צוויי פעולות — ווייל לויט רש"י האָט יוסף געטאָן בלויז איין זאַך צו באַוואָרענען רקבון התבואה: „ונותנין בתבואה מעפר המקום"[28] (און אין דעם באַשטייט דער חידוש פון „אוכל שדה העיר אשר סביבותי' נתן בתוכה" — אַז דער „נתן בתוכה" איז געווען מיט „שדה . . אשר סביבותי'", מעפר המקום (כנ"ל סוס"ב)) —

משא"כ „שכל ארץ וארץ מעמדת פירותי'" האָט קיין שייכות ניט צו „מעמיד . . מלירקב", דאָ בפרש"י — זיינען זיי בלויז אַ הקדמה[29] צום ביאור פאַרוואָס דער „עפר המקום" איז „מעמיד את התבואה מלירקב".

און רש"י דאַרף ניט באַוואָרענען פאַרוואָס מען האָט געגעבן די תבואה בעיר סביבותי' — ווייל[30] ס'איז מפורש בכתוב (לויט פרש"י): ותעש הארץ כתרגומו (וכנשו דיירי ארעא) ויקבוץ גו' ויתן אוכל בערים — איז פאַרשטאַנדיק בפשטות אַז דיירי ארעא האָבן עס אַריינגעגעבן בסביבותי', בעירים.

אָבער לאידך, איז דאָס ניט ווי ס'איז משמע פון פשטות לשון ר' נחמי' אַז עפר בכלל איז אַ דבר המעמיד פירות (כנ"ל ס"ג), נאָר דער דיוק דאָ איז —

22) וישב לח, יד. שם, כו. לט, א. ובכ"מ.

23) פרש"י בראשית ב, יא.

24) ויגש מז, כז ובפרש"י שם. ולפני זה — מז, וא"ו.

25) וישלח לו, כ.

26) ראה גם לבוש האורה לפרש"י כאן (אלא שגורס ומפרש בפרש"י באו"א).

27) להעיר מהראב"ע (מא, לה) שכל ערי מצרים (ומובן ממנו שבפרט עיר מצרים שהיא על שפת היאור) גרמו רקבון.

28) והטעם שנקט רש"י פירוש זה דוקא (ולא כדיעה הא' בב"ר שם) — כי בפשטות אין שייכות דעיר שבה התבואה לשלילת רקבון. ועוד — דוקא לפ"ז מובנת אריכות לשון הפסוק, כנ"ל סעיף א (ובהנסמן בהערה 10).

29) וכמודגש ג"כ בזה שהשמיט רש"י תיבת „מפני" שבמדרש שם („מפני שכל ארץ כו'"), וכן תחילת לשון המדרש „נתן מה שבתחום כו'" (אלא שבזה אפ"ל שלא הוצרך רש"י לכתוב זה כי מפורש הוא בכתוב).

30) נוסף על הנ"ל בתחילת השיחה.

„מעפר המקום", פון דעם מקום וואו די תבואה איז געוואַקסן (און דער טעם הדבר איז, כנ"ל, ווייל „כל ארץ וארץ מעמדת פירותי' — שלה דוקא).

און דערמיט איז אויך מוסבר בפשטות דער שינוי לשון אין רש"י: ער הויבט אָן „כל ארץ כו' פירותי'" און איז דערנאָך ממשיך „ונותנין בתבואה . . מעמיד את התבואה" — ווייל פריער איז כוונת רש"י צו זאָגן אַ כלל, אַן ענין כללי בנוגע צו אַלע מיני פירות, אַז יעדער לאַנד („כל ארץ וארץ"[31]) גיט אַרויס „פירותי'" (און דערפאַר נוצט רש"י דעם לשון „פירות" — כל מיני פרי הארץ — ניט נאָר תבואה); משא"כ דערנאָך, וואו רש"י איז מפרש און רעדט בפרטיות וועגן דעם ענין וועגן וועלכן דער פסוק רעדט דאָ (די נתינה וואָס איז „מעמיד . . מלירקב"), איז ער מפרש דעם „אוכל" פון פסוק — תבואה[32].

ו. אַ הוראה בעבודת כל אחד ואחד — פון דעם פירוש רש"י:

די פירות, די „תבואה" פון אַן אידן איז תורה[33] וואָס ער לערנט. בשעת אַ איד זאַמלט אָן אַ סך תבואה — אַ ריבוי אין תורה (ומצותי') — דאַרף ער וויסן זיין אַז כדי די תורה זאָל בײַ אים בלײַבן, איז דאָ אַן איין און איינציקע עצה — „ונותנין בתבואה מעפר המקום": מען דאַרף אַרײַנגעבן אין דעם לימוד התורה דעם ענין פון עפר, דעם ביטול פון „ונפשי[34] כעפר לכל תהי'", און דוקא דורך דעם ווערט דער „פתח[34] לבי בתורתך".

רש"י איז מוסיף אַ הוראה עקרית — אַז דאָס דאַרף זײַן „מעפר המקום", פון דעם זעלבן אָרט וואו די תבואה איז געוואַקסן: בנוגע אומות העולם, גוי'עשקייט, אסקופה הנדרסת[35] לכל דבר, יצר הרע — איז אדרבא — דאַרף זײַן כהתחלת השו"ע: הוי עז כנמר וגבור כארי.

אַ איד קען טראַכטן: אמת טאַקע אַז בכדי עס זאָל זײַן דער „פתח לבי בתורתך", צו ווערן אַ כלי אויף תורה, מוז בײַ אים זײַן דער ענין הביטול, אַז זײַן „נפש" זאָל זײַן כעפר, ובמילא איז ער עס מקיים און מאַכט זיך „כעפר", אָבער וואו איז זײַן „עפר" און ביטול — ערגעץ אַנדערש, ניט בנוגע זײַן תורה:

אַז עס קומט צו „זײַן תורה" — מאַנט ער פאַר זיך כבוד התורה — ווען ער קומט אַרײַן אין אַ מסיבה מאַנט ער אַז אַלע דאַרפ'ן זיך אויפשטעלן פאַר אים, בײַ קריאת התורה מאַנט ער די חשוב'סטע עלי' וכו'.

אי מען דאַרף האָבן ביטול, עפר — טוט ער עס אָבער ניט „מעפר המקום (דתורה)": תורה זאָגט: ואהבת לרעך כמוך[36], מ"ע של תורה על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים אעפ"י שאינן יוצאי יריכו[37], תורה זאָגט: דו

31) עפ"ז יומתק (יותר) ג"כ השינוי בלשון רש"י — „כל ארץ וארץ כו' (ואח"כ) מעפר המקום" — דלכאורה הו"ל לנקוט בב' המקומות אותה הלשון („ארץ . . מעפר הארץ" או „כל מקום ומקום . . מעפר המקום"). — וראה רש"י וישלח שם „קנה".

32) ראה רש"י לקמן (מא, נה) „שהרקיבה תבואתם" (ובפסוקים לפנ"ז „לחם . . ללחם").

33) ראה סנהדרין מב, א ובתוד"ה ורב תבואות שם.

34) נוסח אלקי נצור (ברכות יז, א) בסיום שמו"ע. וראה גם שבת שם: אי יראת ה' כו' משל כר' עירבת לי בהן קב חומטון כו'.

35) ל' הש"ס — עירובין צח, א (ע"י „רגל הרבים כו' איכא בזיון" — רש"י שם).

36) ראה תניא פל"ב. וראה קונט' אהבת ישראל (ברוקלין, תשל"ו. ועוד).

37) הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ס"ח.

מוזט זיין א מרביץ תורה בנשמתו, בגופו, בממונו — טענה׳ט ער ונפשי כעפר: מה אני ומי אני, ער איז ניט געגוג שטארק ברוחניות צו ארויסגיין זיך עוסק זיין אין הרבצת התורה, ער איז דאך „כעפר״, איז די דרויסנדיקע סביבה קען אויף אים האבן א ניט גוטע השפעה, מוז ער דעריבער בלייבן איינגעשלאסן אין זיינע אייגענע ד׳ אמות ודוקא מצומצמות — אפילו טפח מחוץ לזה, אייגענע משפחה, אידן בשכונתו, בעירו וכו׳ — לא.

אויף דעם איז דא די הוראה פון פירוש רש״י, אז דער „עפר״ דארף זיין פון דעם זעלבן „מקום״ וענין גופא וועלכן מען וויל אפהיטן און אויסהיטן — עס איז ניט גענוג דער ביטול אין אנדערע ענינים נאר מען דארף זיך האלטן „כעפר״ אין דעם ענין התורה גופא.

ז. תורה איז חכמתו של הקב״ה, וואס איז אינגאנצן העכער פון שכל פון א נברא. און דעריבער[38], כדי אז תורתו של הקב״ה זאל ביי א נברא נקלט ווערן כדבעי, מוז זיין ברכו בתורה תחלה[39] — ווען ער לערנט תורה באווארנט ער תחלה אז ער זאל וויסן כדרוש וועגן נותן התורה, ער באווארנט אז די תורה פועל׳ט בא עם יראת הוי׳ נותן התורה (ואהבתו) נאכמער פון פריער.

און נאכמער: וויבאלד אז תורה איז חכמתו של הקב״ה איז פארשטאנדיק, אז אויף צו קענען האלטן און אויפהאלטן אין זיך תורתו של הקב״ה, איז ניט גענוג דער הרגש פון „ונפשי כעפר לכל תהי׳״ שקודם הלימוד ובעת הלימוד, נאר עס דארף זיין „ונותנין בתבואה מעפר המקום״: אויך אין דער שוין „צוזאמענגעקליבענער״ געלערנטער תורה מוז זיין דער ענין הביטול — מען דארף שטענדיק געדענקען אז דאס איז „נתן לנו את תורתו״, און אז „נותן התורה״ איז לשון הווה — בשעת ער לערנט א ווארט, ו„אפילו אות אחת״, בתורה איז הקב״ה קורא ושונה כנגדו[40] — און תורה מאנט פון עם[41] ער זאל זיין בשעת מעשה „באימה וביראה וברתת ובזיעה״ — איז ווי איז מעגליך בא א נארמאלן מענטשן אז ער זאל דאס לערנען ע״מ לקנתר, אדער ע״מ להתכבד בקלון חברו[42], אדער אפילו להתכבד סתם.

ואפילו הגדול באמת בתורה — געדיינקט ער דאך זיכער, זכרון כדבעי אז וויפל מען פארשטייט און מ׳ווייס אין חכמת התורה איז — ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים[43], און נאכמער: ארוכה — שלא בערך — זי איז חכמתו של הקב״ה, ואהי׳ אצלו גו׳ שעשועים גו׳[44].

און דעמאלט האט זיין תורה א קיום ער איז „מעמיד את התבואה מלירקב״ ח״ו.

ח. נאך א הוראה כללית — פון כללות פירוש רש״י:

דאס וואס יוסף האט מפרנס געווען כל הארץ[45] בשנות הרעב קומט צו לערנען, אז בשעת עס הערשט אין

---

38) ראה בארוכה בכ״ז — לקו״ש חט״ו ע׳ 326 ואילך. וש״נ.

39) נדרים פא, א. ב״מ פה, רע״ב. וראה ב״ח לטאו״ח סמ״ז (ד״ה ומ״ש דאמר) עיי״ש היטב.

40) תדא״ר רפי״ח. יל״ש איכה רמז תתרלד.

41) ברכות כב, א.

42) ראה ברכות כח, ב: בכניסתו מהו אומר כו׳ ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי . . ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם.

43) איוב יא, ט.

44) משלי ח, ל. וראה תניא קו״א ד״ה דוד זמירות (קסא, א).

45) פרשתנו מא, נז.

וועלט אַ מצב פון הונגער ברוחניות, אַ מצב פון עם הארצות וכו׳, ליגט אויף יעדן אידן (וואָס יעדער איד ווערט אָנגערופן „יוסף"[46] ברוחניות) דער חיוב צו שפּייזן כל העולם כולו, אפילו חוצה, מיט מזון רוחני.

דערביי לערנט רש״י, אַז מען דאַרף ניט נאָר באַזאָרגן אידן מיט רוחניות־דיקער שפּייז, נאָר נאָכמער — מען דאַרף אָנזאַמלען ביי זיך אַ ריבוי אוכל כדי צו קענען באַזאָרגן יעדן אידן וואָס ער וועט זיך דערוויסן בעתיד אַז ער דאַרף דערצו אָנקומען — און נאָכמער:

מען דאַרף זוכן עצות ווי צו באַ־וואָרענען אַז דער מזון רוחני וואָס מען גרייט אָן און מען גיט אַ צווייטן אידן זאָל זיין אַ דבר של קיימא — „מעמיד את התבואה מלירקב". אַז דאָס וועט ביים מקבל בלייבן און פועל זיין ביז כל משך ימי חייו, אַ פּעולה נמשכת ביז אויף בבניו וכו׳ — תורה ווי זי איז מיט אַ ברכה תחלה, נותן התורה לשון הווה.

(משיחת ש״פ מקץ תשמ״ג)

46) תהלים פ, ב וברש״י ומצו״ד שם. וראה לקמן ע׳ 252 ואילך.

מקץ ב

א. נאכדעם ווי יעקב אבינו האָט מסכים געווען אַז זיינע זין זאָלן ווידער גיין קיין מצרים און האָט זיי אָנגעזאָגט[1] „זאת עשו קחו מזמרת הארץ וגו׳״ וואָס מ׳זאָל ברענגען צו יוסף׳ן, „וכסף משנה קחו בידכם גו׳ ואת אחיכם קחו וקומו שובו אל האיש״, האָט יעקב אויסגעפירט[2] „וא־ל ש־די יתן לכם רחמים לפני האיש ושלח גו׳״.

שטעלט זיך רש״י אויף די ווערטער „וא־ל ש־די״ און איז מפרש „מעתה אינכם חסרים כלום אלא תפלה הריני מתפלל עליכם״ (און דערנאָך איז ער ממשיך בביאור הענין „וא־ל ש־די — שדי בנתינת רחמיו כו׳״).

וואָס איז דאָ שווער אין פסוק וואָס רש״י דאַרף זיך דערויף שטעלן און באַווארענען מיט זיין פירוש „מעתה כו׳״? זאָגן מפרשים[3]: פון פשטות הכתובים איז משמע אַז דאָס אַלץ איז איין המשך דיבור וסיפור — נאָך דעם דערציילן די נייטיגע הכנות „זאת עשו וגו׳״ און „וקומו שובו אל האיש״ פירט יעקב אויס און זאָגט (דערציילט) מיט אַ זיכערקייט „וא־ל ש־די יתן לכם רחמים . . ושלח לכם את אחיכם אחר ואת בנימין״, אַז אויספאָלגנדיק דאָס פריערדיקע וועט איר געוויס צוריקקומען מיט (שמעון און) בנימין —

און וויבאַלד אַז ס׳איז שווער אַזוי צו לערנען, ווייל יעקב האָט דאָך אויסגעפירט „ואני כאשר שכלתי שכלתי״, וואָס דאָס מיינט אַז ער איז כלל ניט בטוח אַז זיי וועלן צוריקברענגען (שמעון און) בנימין: איז דעריבער מוז מען לערנען אַז „וא־ל ש־די יתן לכם רחמים״ איז ניט קיין דיבור וסיפור של הבטחה, בהמשך הדיבור לבניו, נאָר (אַ באַזונדער ענין —) אַ תפלה: יהי רצון אַז וד׳ יתן לכם רחמים — אָבער דעמאָלט ווערט קשה פאַרוואָס שטייט „וא־ל גו׳״, מיט אַ וא״ו החיבור? —

דערפאַר איז רש״י מפרש דעם קשר הדברים: „מעתה״ — נאָך דעם אַלעם וואָס ער האָט זיי פריער אָנגעזאָגט (מיטצונעמען אַ „מנחה״, „כסף משנה״ און אויך „את אחיכם״ — בנימין) „אינכם חסרים כלום אלא תפלה הריני מתפלל עליכם״ — פעלט שוין גאָרניט פון דעם וואָס איר דאַרפט טאָן פאַר דער הצלחה, נאָר בלויז „תפלה כו׳״.

ס׳איז אָבער ניט מובן, ווי איז מתאים צו זאָגן אַז „מעתה אינכם חסרים כלום[4] אלא תפלה״[5]?

1) פרשתנו מג, יא־יג.

2) שם, יד.

3) ראה רא״ם, גו״א, משכיל לדוד, באר יצחק. ועוד.

4) להעיר שבב׳ כת״י (שתח״י) ליתא תיבת „כלום״ בפרש״י.

5) ברא״ם מסיים „וכך הוא בתנחומא״. אמנם בתנחומא לפנינו נאמר (פרשתנו ט בסופו) רק „ואף יעקב כששלח את בניו למצרים נתפלל עליהם שנאמר וא־ל ש־די״. ושם יו״ד: שהרי יעקב אבינו עדיין הי׳ בנימין אצלו והקדים להתפלל עליו שנא׳ וא־ל ש־די כו׳. [לכאורה הי׳ אפ״ל שמקורו דרש״י מב״ר (פצ״א בסופה. וראה יפ״ת הארוך שם): אמר להם הרי הכסף והרי הדורון והרי אחיכם צריכין אתון מלתא אוחרי אמרי לי׳ צלותך אנן בעיין אמר להון אם צלותי אתון בעיין וא־ל ש־די יתן כו׳ — אבל אין כל רמז בפרש״י (ובודאי לא בפשש״מ) — שהשבטים בקשוהו להתפלל].